

SARİHU'S-SÜNNE

-Muhammed B. Cerir Taberi-

-Kaynak-

İslam'ı Öğren Öyle Yaşa

-Kitap Sitemiz-

https://archive.org/details/@tevhid_sayfas

ORIGINAL

-Yayınlıyan-

Tevhid Sayfası

Mukaddime – Önsöz

Hamd tek olan Allah'a olsun. Salat ve selam, ahir zamanın Peygamberi olan Allah Rasulu Muhammed bin Abdullah'a olsun.

Bundan sonra:

İmam Muhammed bin Cerir et-Taberî, mükemmel olan ilmi seviyesi ile herkes tarafından bilinmektedir. Tefsiri ile çok meşhur olmuştur.

İmam Taberi, Tevhid konusunda dik duruşu ve hakkı savunması ile tanınır. Eserleri de böyle olduğunun en açık delilidir.

İşte bu alim, itikadî ve tevhidî konuda da bazı eserler bırakmıştır. Bu yazdığı eserlerin bir kısmı günümüze kadar gelmiştir. Bu eserlerden birisi de, bu çevirdiğimiz Sarihu's Sunne adlı eseridir.

İmam Taberî bu eserinde, Kuran ve Sünnete uyan ve hak taife olan Ehli Sünnetin inancını açıklamış ve bidat fırkalarına gerekli cevapları vermiştir.

İmam Taberî'nin bu eserini okuyan kişi, sapık fırkaların inancını çok net bir şekilde çürüttüğünü görecektir.

Mesela Allah'ın harf ve ses ile konuştuğunu inkar eden Eşarilerin ve Maturidilerin inancını eserinin başında çok ciddi bir şekilde çürütmüştür.

Kitabı dikkatlice okuyan kişi, inşaAllah bu faydaları görecektir.

İlk önce İmam Taberî hakkında önemli bilgiler verdikten sonra, kitabı çevireceğiz ve içinde olan dehşet ve mükemmel bilgileri göreceğiz inşaAllah.

Rab'bim okuyucunun faydalanmasını ve hakkı görmesini nasib etsin, amin.

İmam Taberî'nin Evlenmemesi ve Kendini İlme Adanması:

Mesleme bin Kasım şöyle demiştir: Kendisi evlenmemiştir. Kadın diye bir şey bilmiyordu.[1]¹ Bu İbni Hacer'in nakletmesidir.

Kutlub Aga'nın nakline göre Mesleme şöyle demiştir: Kendisi evlenmemiştir. Kadınlara yaklaşmıyordu.[2]²

İmam Taberî'nin Çocukken İlme Başlaması:

Mesleme bin Kasım şöyle demiştir: Kendisi 12 yaşında iken ilim talebi için sefere çıkmıştı. Kendisi ilim talebesi ve ilim ile ışıklanan birisi idi. Ölene kadar da böyle kaldı.[3]³

Kutlub Aga'nın nakline göre Mesleme şöyle demiştir: Kendisi ilim talebesi olup eserler yazıyordu. Ölene kadar da böyle kaldı.[4]⁴

İmam Taberî'nin Bazı Eserleri:

İmam Taberî, hayatı boyunca ilim almış ve aldığı ilmi dağıtmış bir alimdir. Allah bu imama bolca eser yazma yeteneği vermiştir. İmam da bu yeteneğini Allah yolunda kullanmış ve birçok eser yazmıştır.

Bu eserlerden bazıları şunlardır:

İtikadî eserleri:

Bir:

Sarîhu's Sunne (Apaçık İtikad).

¹ [1] Lisanul Mîzan. Yazarı: İbni Hacer. 5.clt. 102.s. el-Âlemi bsk

² [2] es-Sikat. Yazarı: Kutlub Aga. 8.clt. 216.s. en-Numan bsk.

³ [3] Lisanul Mîzan. Yazarı: İbni Hacer. 5.clt. 102.s. el-Âlemi bsk

⁴ [4] es-Sikat. Yazarı: Kutlub Aga. 8.clt. 216.s. en-Numan bsk.

Bu eser, bu çevirdiğimiz eserdir.

Yazma sebebi: İmam Taberi bu eserini yazmış ve içinde bazı îtikadî meseleleri açıklamıştır.

Her alim gibi İmam Taberî'ye de birçok iftiralar atılmıştır. İmam Taberî de bu eseri özel olarak yazmış ve kendine atılan iftiraları yalanlamıştır. Aynı zamanda kendi îtikadının ve inancının Kuran ve Sünnet üzere olduğunu beyan etmiştir. Bidatçı Kafirleri tekfir ettiğini, bidatlardan beri ve uzak olduğunu beyan etmiştir.

İşte bu eser, İmam Taberî'ye iftira atıp yalan söyleyenlerin bütün iddialarını yok eden önemli ve değerli bir eserdir. Bununla birlikte kısa ve öz yazılmıştır.

Tenbih: Zehebi, Taberî'nin Şerhu's Sunne diye bir eseri olduğunu zikreder[5]⁵. Büyük ihtimalle kasd ettiği bu eserdir. Veya başka bir eseri daha var da olabilir. En doğrusunu Allah bilir.

İki:

et-Tabsîr Fî Mealim'id Dîn (Din'in Aslî Konularını Aydınlatma).

Taberistan'dan İmam Taberî'ye bazı itikadî konuları açıklaması için bir mektup gelir. İmam da bu eseri yazar ve onlara gönderir. Kitabın açılışını cehaletin mazeret olmaması ile yapar. Sonra Allah Rasulunden s.a.v. sonra çıkan bidatları zikredip, sünneti savunur ve bidatçılara reddiye verir.

Her eserinde açıkladığı gibi, kendini müslüman zanneden bidatçıların tekfir edilmesi gerektiğini de anlatır.

Bu eseri arapça olarak basılmıştır. Ama tamamı değil. Kuşkusuz eserin son kısmı kayıptır.

⁵ [5] Siyeri Alamin Nubela. Yazarı: Zehebi. 14.clt. 274.s. Risale bsk.

Kıraat konusunda yazdığı eserleri:

Kitabu'l Kıraat (Kıraat Kitabı).

Tefsirinde bu eserini zikretmiştir.[6]⁶

Zehebi şöyle demiştir: Kıraat'te güzel bir eser yazmıştır. (Bu eseri, Taberi'den) İbni Mucahid, Muhammed bin Ahmed ed-Dacûnî ve Abdulvahid bin Ebi Haşim almışlardır.[7]⁷

Tenbih:

İmam Taberî'nin kıraat ilminde birden fazla yazdığı eserler vardır.

Birisi: el-Kuran ve et-Tenzil ve el-Aded adlı eseridir. Yani: Kuran, inmesi ve ayet ilmi ile alakalıdır.

İkincisi: Kıraat adlı eseridir. Bu iki eserini de es-Saî zikretmiştir.[8]⁸

Zehebi'nin de el-Ferganî'den naklettiğine göre Kıraat hakkında bir kitab, Aded ve Tenzil hakkında bir başka kitabı olduğunu zikretmiştir.[9]⁹ Bu da es-Saî'nin zikrettiğine uymaktadır.

İmam ed-Danî şöyle demiştir: Kıraat'te güzel bir eser yazmıştır. Bu eserine el-Cami adını vermiştir.[10]¹⁰

⁶ [6] Tefsirut Taberi. 1.clt. 138.s. Darul Hadis bsk.

⁷ [7] İslam Tarihi. Yazarı: Zehebi. 23.clt. 280.s. Darul Kitabul Arabi bsk.

⁸ [8] ed-Durrus Semîn. Yazarı: es-Saî. 93-94.s. Garb bsk.

⁹ [9] Tezkiratul Huffaz. Yazarı: Zehebi. 2.clt. 202.s. Darul Kutubul İlmiyye bsk.

¹⁰ [10] Gayetun Nihaye. Yazarı: İbnul Cezeri. 2.clt. 106.s. İbni Teymiyye bsk. ed-Davudî, Danî'nin bu sözünü Tabakatul Kurra adlı eserinde söylediğini

İmam Taberî büyük bir kıraat alimidir. Bu nedenle Zehebi, Taberî'yi kıraat alimlerinin 7.tabakası arasında zikretmiştir.[11]¹¹ İbnul Cezerî de Taberî'yi kıraat alimleri arasında zikretmiştir.[12]¹²

Taberî'nin Kıraat hakkındaki yazılan bu eserini 833.yılıda vefat eden Hafız İbnul Cezeri görmüştür.[13]¹³ Ama maalesef günümüzde bu eser hakkında bir bilgi bulamadım.

446.yılında vefat eden büyük Kıraat İmamı Ebu Ali el-Ehvazi r.h. şöyle demiştir: Ebu Cafer et-Taberi: Fıkıh'ta olsun, Hadis'te olsun, Tefsir'lerde[14]¹⁴ olsun, Nahiv'de olsun, Lugat'ta olsun, Urud'da olsun, bu konuların tamamında onun öyle eserleri vardır ki, bu konularda eser yazarların hepsinden daha kaliteli eserler yazmıştır.

Onun Kıraat'te değerli büyük bir eseri vardır. Bu (kitabını) gördüm. 18 ciltte idi. Ama büyük hatlarla yazılmıştı. Bu eserinde meşhur olsun şaz olsun tüm kıraatleri zikretmiştir. İletlerini açıklayıp şerhini zikretmiştir. Sonra bir kıraat seçmiş ve meşhur olandan da ayrılmamıştır.[15]¹⁵

zikreder. Bkz: Tabakatul Mufessirîn. Yazarı: Davudî. 2.clt. 113-114.s. Darul Kutubul İlmiyye bsk.

¹¹ [11] Marifetul Kurraail Kibar. Yazarı: Zehebi. 151.s. Darul Kutubul İlmiyye bsk.

¹² [12] Gayetun Nihaye. Yazarı: İbnul Cezeri. 2.clt. 106.s. İbni Teymiyye bsk.

¹³ [13] Sözlerinden anlaşıldığı gibi. Bkz: Gayetun Nihaye. Yazarı: İbnul Cezeri. 2.clt. 106.s. İbni Teymiyye bsk.

¹⁴ [14] Yani: Tefsir ilimlerinde ...

¹⁵ [15] İmam Ehvazi r.h. bu sözünü el-İkna adlı meşhur ve büyük kıraat eserinde zikreder.

Bunu onun eserinden Yakut el-Hamevi nakleder. Bkz: Mucemul Edibba. Yazarı: Yakut el-Hamevi. 6.clt. 2444.s. Garb bsk.

Derim ki: İmam Ehvazi, Taberi'nin kıraatini Taberi'nin öğrencilerine okuyan değerli bir alimdir.[16]¹⁶

Başka eserleri:

İmam Taberî'nin birçok eseri vardır. Bu eserlerinin bir kısmını bitirmiş, bir kısmını da bitiremeden vefat etmiştir.

Ben burada bazı eserlerini zikretmekte fayda görüyorum:

Beş:

Tehzîbu'l Êsâr Ve Tafsîlu's Sabit An Rasulillah s.a.v. Min'el

Ahbâr (Eserlerin düzenlenmesi ve Allah Rasulunden s.a.v. gelen haberlerin sahihlerinin tafsil edilmesi "açıklanması").

İmam Taberi bu eserini bitirememiştir. Bu eserini şu şekilde yazmıştır: Tek tek Sahabelerin müsnedlerini zikrediyor. Her Sahabenin müsnedinde bir hadis zikrediyor. Sonra o hadisin senedlerini tek tek rivayet ediyor. Sonra hadisin sıhhati üzerinde konuşuyor. Sıhhati hakkında ihtilaf varsa zikrediyor. Tercih yapıyor ve tercih ettiği görüşü kuvvetlendirip diğer görüşü zayıflıyor. Sonra bu hadise benzer ve aynı konuda olan başka hadisler varsa zikrediyor. Sahihi zayıfından ayırıyor. Sonra Sahabe sözleri varsa zikrediyor. Sonra tabiin ve selef sözleri varsa zikrediyor. Ve bu şekilde konuyu her yönünden inceliyor. Sonra zikrettiği rivayetlerde zor anlaşılacak kelimeler varsa arapça dili yönünden manasını veriyor. Sonra konuda ihtilaf varsa tercih yapıyor ve diğer görüşü zayıflıyor.

Her hadisi zikrettiğinde, o hadis üzerinde bu şekilde konuşuyor. O zaman anlarız ki Taberî'nin bu eseri hem Musned, hem de Sunen eserleri arasına girmektedir.

¹⁶ [16] Mucemul Edibba. Yazarı: Yakut el-Hamevi. 6.clt. 2444.s. Garb bsk.

Taberî'nin bu eseri, bildiğim kadarı ile yer yüzünde böyle yazılan iki eserden birisidir. Ondan sonra gelenler de Taberî'nin bu eserini bitirmeye güç yetirememişlerdir. İşte bu, Taberî'nin ne kadar büyük bir alim olduğunu isbat etmektedir.

Zehebi bu eser hakkında şöyle demiştir: Bu manada ondan başkasının bir şey yazdığını görmedim. Ama (kitabı) bitirmemiştir.[17]¹⁷

Hatib Bağdadi[18]¹⁸ de böyle demiştir.

Zehebi şöyle demiştir: Eserini tamamlayamadan vefat etmişti.[19]¹⁹

İbni Kesir şöyle demiştir: Yazdığı en güzel eserlerinden birisi, Tehzîbul Asar adlı eseridir. Eğer bu eserini bitirebilseydi, bu eseri ile birlikte başka hiçbir şeye ihtiyaç olmazdı. Bu eser de yeterli olurdu. Ama bitirmemiştir.[20]²⁰

Taberî, bu eserinde şu Sahabelerin musnedlerini bitirebilmiştir: Cennetle müjdelenen on Sahabe. Ehli Beyt olan Sahabeler. Köle olan Sahabeler. Bir de Abdullah bin Abbas'ın r.a. musnedini yazmaya başlamış, ama bitirmeden vefat etmiştir.[21]²¹

Zehebi şöyle demiştir: Eğer bu eseri bitseydi, yüz cilt olurdu.[22]²²

¹⁷ [17] Siyeri Alamin Nubela. Yazarı: Zehebi. 14.clt. 270.s. Risale bsk.

¹⁸ [18] Tarihu Bağdad. Yazarı: Hatib Bağdadi. 2.clt. 161.s. Darul Kutubul İlmiyye bsk.

¹⁹ [19] İslam Tarihi. Yazarı: Zehebi. 23.clt. 283.s. Darul Kitabul Arabi bsk.

²⁰ [20] el-Bidaye ve en-Nihaye. Yazarı: İbni Kesir. 11.clt. 165.s. İhyaut Turas bsk.

²¹ [21] Siyeri Alamin Nubela. Yazarı: Zehebi. 14.clt. 273.s. Risale bsk.

²² [22] Siyeri Alamin Nubela. Yazarı: Zehebi. 14.clt. 273.s. Risale bsk.

Derim ki: Yüz cilt demek, bizim zamanımızda basılan eserlere göre 600 sayfadan oluşan bir cilt ile kıyas edersek, en az 200 cilt demektir!

Yakut el-Hamevi, bu eser hakkında şöyle demiştir: Bu eser öyle bir eserdir ki, bunun benzerini (Taberi'den sonra gelen) alimlerin yazmaları imkansızdır. Bu eserini tamamlamaları ise zor olan bir şeydir.[23]²³

Zikredildiğine göre bu esere benzeyen, iki tane büyük alimin eseri vardır.

İmam Bakıy bin Mahled'in de hem müsned ve hem sünen şekline giren bir eseri vardır. Ama Bakıy'in eseri şu şekildedir: Sahabelerin müsnedini zikrediyor. Sonra Sahabelerin hadislerini fıkhi konulara sıralıyor. Ama bundan sonra ek olarak İmam Taberi gibi ihtilaf konularına girip tercih yapıp konuştuğu zikredilmemiştir. [24]²⁴

Bir de İbni Hibban, yaklaşık olarak İmam Taberî'nin yazdığı eserin aynı şekli ile bir eser yazmıştır. Adı: el-Hidaye İla İlmi's Sunen. Bunu Hatib Bağdadi zikreder.[25]²⁵

İbni Hibban'nın eserinin güzel tarafı, tamamlanmış olmasıdır.

İbni Hibban'nın eserlerinin bir çoğu, bazı nedenlerden dolayı kaybolmuştur. Bu nedenle bu eserinin zamanımıza ulaştığını zannetmiyorum. Allah daha iyi bilir.

O zaman anlarız ki (bildiğimiz kadarıyla) İmam Taberî'nin ve İbni Hibban'nın

²³ [23] Mucemul Edibba. Yazarı: Yakut el-Hamevi. 6.clt. 2459.s. Garb bsk.

²⁴ [24] es-Sıle Fi Tarihi Eimmetil Endelus. Yazarı: İbni Beşkuval. 119.s. Hancî bsk.

²⁵ [25] el-Cami Li Ahlakir Ravi Ve Adabis Sami. Yazarı: Hatib Bağdadi. 2.clt. 303-304.s. Mearif bsk.

eseri gibi bir eser yazılmamıştır. Bu iki esere biraz benzeyen bir eser varsa da, İmam Bakiy'in eseridir.

Altı:

el-Musned'ul Muharrac.

Bu eserinde de Sahabelerin Allah Rasulunden s.a.v. rivayet ettikleri hadisleri toplamış, ama bitiremeden vefat etmiştir.[26]²⁶

Yedi:

Camiul Beyan An Tevili Ay'il Kuran (Kuran'ın Ayetlerinin Manası Hakkında Yeterli Açıklama). Meşhur Taberî Tefsiri diye bilinen eser.

Bu eserini yaklaşık üç bin varakada (kağıtta) yazmıştır. Zikredeceğimiz tarihini de yaklaşık üç bin varakada yazmıştır.[27]²⁷

Eski zamanlarda bu tefsir yüz ciltte yazılmıştı. İbnus Saî böyle demiştir.[28]²⁸

Derim ki: Taberî'nin tefsiri yaklaşık 600 sayfaya bölünmüş olarak 25 ciltte basılmıştır (Hecr bsk.).

Yaklaşık 800 sayfaya bölünmüş olarak (ufak hacimle yazılmış olarak) 12 ciltte basılmıştır (Hadis bsk.).

Allame Ebu Hamid el-İsfirayînî r.h. şöyle demiştir: Eğer bir kişi Muhammed

²⁶ [26] Tabakatul Mufessirîn. Yazarı: Davudî. 2.clt. 116.s. Darul Kutubul İlmiyye bsk.

²⁷ [27] el-Muntezam. Yazarı: İbnul Cevzi. 13.clt. 216.s. Darul Kutubul İlmiyye bsk.

²⁸ [28] ed-Durrus Semîn. Yazarı: es-Saî. 92.s. Garb bsk.

bin Cerir (et-Taberî'nin) Tefsirine sahip olmak için Çin'e gitse, çok mesafe kat etmiş olmaz.[29]²⁹ Yani: Çin kadar uzak bir yere bile, bu kadar değerli bir tefsire sahip olmak için gidilir. Bu uzun mesafeyi kat etmek, bu değerli tefsir için değer.

Ebu Hamid el-İsfirayînî r.h. şöyle demiştir: Allah bana bu (Taberî tefsirini) iyice okumayı ve istifade etmeyi nasib etti.[30]³⁰

Derim ki: Benim için de Taberî tefsirinin özel bir yeri vardır. Hatta İmam Taberî'nin bendeki yeri ayrıdır. Eserlerini okuyunca bu kişiyi sevmemek ve değerini bilmemek mümkün değildir. Hem de bu tefsirinde Eşariler, Maturidiler[31]³¹, Cehmiyye, Mutezile ve Hadis inkarcıları gibi birçok fırkaya ismen veya manen reddiyeleri vardır.

Taberî, bu tefsiri en güzel şekilde yazabilmek için 3 yıl boyunca dualar etmiş ve istihare namazı kılmıştır.[32]³² Sonuçta bu güzel tefsiri yazabilmiştir.

Birazdan güzel eser yazma bölümünde de bu tefsir hakkında bilginlerin ve alimlerin bazı sözlerini nakledeceğiz inşaAllah.

Sekiz:

Tarîhu'r Rusul Vel Muluk (Peygamberlerin ve Kralların Tarihi).

²⁹ [29] el-İber Fi Haberi Men Gaber. Yazarı: Zehebi. 1.clt. 460.s. Darul Kutubul İlmiyye bsk.

Derim ki: Allame Ebu Hamid'in bu sözü çok meşhurdur.

³⁰ [30] Ahmed el-Adanavî nakleder. Tabakatul Mufessirin. Yazarı: Ahmed el-Adanavî. 51.s. el-Ulum Vel Hikem bsk.

³¹ [31] O zamanda Eşarilere ve Maturidilere Kullabîler denilirdi. Ama sapıklıklar çok yayılmadığı için cehmiyye arasında addedilmektelerdi.

³² [32] Tabakatul Mufessirîn. Yazarı: Davudî. 2.clt. 117.s. Darul Kutubul İlmiyye bsk.

Derim ki: Bu eserinde alemin yaratılışından itibaren kendi zamanına kadar olup biten meşhur tarihi olayları senedleri ile zikretmiş ve rivayet etmiştir. Elinden geldiğince muhtasar olması için uğraşmıştır. 11 ciltte ve 15 ciltte basıldığını gördüm.

İmam Taberi, hem tefsirini hem de bu tarih eserini otuz bin kağıtta yazmayı düşünmüştü. Ama talebeleri bunun çok uzun olduğunu söyleyince, onların bu itirazlarına üzölmüş ve şöyle demiştir: Biz Allah içiniz! (İlim) İsteği artık ölmüş! Sonra otuz binlik tarihini ve tefsirini muhtasarca yazmış, her birini üç bin kağıtta yazmıştı.[33]³³

Dokuz:

el-Musterşed.

es-Saî böyle bir eseri olduğunu zikreder.[34]³⁴

On:

el-Haff.

Fıkhî konularda muhtasar bir eser.

Onbir:

İhtilafu Ulemail Emsar (Büyük Şehirlerdeki Alimlerin İhtilaf Etmeleri).

Bu kitab, Taberî'nin not defteri gibidir. Alimlerin ihtilafını bilmek için muhtasarca yazmış, sonra talebelerinin ısrarı üzere kitab haline getirmiştir.

³³ [33] İslam Tarihi. Yazarı: Zehebi. 23.clt. 282.s. Darul Kitabul Arabi bsk.

³⁴ [34] ed-Durrus Semin. Yazarı: es-Saî. 94.s. Garb bsk.

Oniki:

el-Besît.

Bu da fikhî konuda uzunca yazdığı bir eserdir. Bu eserini yazmaya başlamış, her meseleyi delilleri ile zikredip, alimlerin görüşlerini naklederek tercih yapıp tam gerektiği kadar konuşmuştur.

el-Besît adlı eserinin şu konularını yazabilmiştir: Tahara konusu, binbeşyüz kağıtta. Namaz konusunun çoğunu yazmıştır. Hakimlerin adabı konusu[35]³⁵. Mehadır ve Sicillat (Bazı Siyasî Ahkamlar) konusu.[36]³⁶

es-Saî'nin eklemelerine göre şu konuları da yazmıştır: Şurut konusu. Vasiyetler konusu. Zekat konusu.[37]³⁷

Bu eserin sadece "Tahara" (abdest vb.) konuları binbeşyüz kağıtta yazılmıştır!

Derim ki: Bu çok dikkat edilmesi gereken bir şeydir. Çünkü sadece Tahara konusu, yazdığı tefsirinin tam manasıyla yarısı kadardır. Taberî tefsirini tek başına üçbin kağıtta yazmış, fıkıh konusunda Tahara bölümünü de tefsirinin tam yarısı kadar kağıtta yazmıştır. Yani günümüzdeki baskılara göre hesaplarsak, 800 sayfadan oluşmuş ufak yazılarla yazılmış büyük boy 6 cilde ancak sığar. İşte bu Taberî'nin ne kadar büyük bir alim olduğunu göstermektedir.

Onüç:

³⁵ [35] es-Saî şöyle isimlendirmiştir: Kadı'nın adabı konusu.

³⁶ [36] İslam Tarihi. Yazarı: Zehebi. 23.clt. 283.s. Darul Kitabul Arabi bsk.

³⁷ [37] ed-Durrus Semîn. Yazarı: es-Saî. 94.s. Garb bsk

el-Latîf[38]³⁸ Fi Ahkami Şerai-il İslam (İslam Şeriatının Ahkamında Ufak kitab).

Böyle bir kitabı olduğunu tefsirinde zikreder.[39]³⁹ Bu kitabının asıl ve büyük konuları 83 konudan oluşmaktadır. İbni Kadı Şuhbe böyle zikreder.[40]⁴⁰ Bu kitabı da tefsirine yakın bir kitab olduğunu Yakut el-Hamevi (Mucemul Edibba'da) zikreder. İşte Taberi'ye göre muhtasar kitab bu kadar uzundur. Uzunlamasına yazdığına da, yüzlerce ciltler yazıp konuyu açıklar. Bu da Taberi'nin ilmi seviyesini göstermektedir.

Ondört:

el-Ekber Fi Ahkami Şerai-il İslam (İslam Şeriatının Ahkamında Büyük kitab).

Bu eserini de tefsirinde zikreder.[41]⁴¹ Zikrettiğine göre bu eseri çok büyük, delilleri, nakilleri ve tercihleri yeterince ve gerektiği kadar büyük olan bir eserdir.

Onbeş:

el-Beyan An Usulil Ahkam (Din'in Ahkamının Aslı Hakkında Açıklama).

Bu eserini de tefsirinde zikreder.[42]⁴² Adından da anlaşıldığı gibi Din'in aslı

³⁸ [38] Latif ifadesinin arapçada iki manası vardır:

Bir: İyi – Yumuşak.

İki: Ufak. (Bkz: Mekayisul Luga. Yazarı: İbni Faris. 5.clt. 250.s. Fikir bsk.)

³⁹ [39] Tefsirut Taberi. 1.clt. 113.s. Darul Hadis bsk.

⁴⁰ [40] Tabakatuş Şafiiyye. Yazarı: İbni Kadı Şuhbe. 1.clt. 101.s. Alemul Kutub bsk.

⁴¹ [41] Tefsirut Taberi. 1.clt. 113.s. Darul Hadis bsk.

⁴² [42] Tefsirut Taberi. 1.clt. 734.s. Darul Hadis bsk.

konularını içerir. Nasih ve Mensuh konuları gibi.

İşte bu İmam Taberî'nin eserlerinin bir kısmıdır. Bütün eserlerinin ne kadar olduğu bilinmemektedir. Zaten çok az bir kısmı günümüze gelmiştir. Ama bildiğim kadarı ile isimlerini topladığımızda kırka yakın eseri olduğunu görüyoruz. Günümüze adı bile ulaşmayan eserleri ise kat kat çok fazla olmalıdır.

İmam Taberî, yer yüzünde en çok eser bırakmış kişi olarak addedilir:

Abdolvahid el-Merrakuşî şöyle demiştir: Ebu Cafer Muhammed bin Cerir et-Taberî, müslümanların arasında en çok eser yazan kişidir.

Kuşkusuz Ebu Muhammed Abdullah bin Muhammed bin Cafer el-Ferganî, es-Sîle diye bilinen ve Ebu Cafer et-Taberî'nin büyük tarihinin devamı olan kitabında zikretmiştir ki: Ebu Cafer (et-Taberî'nin) buluş çağına erdiği günden itibaren, 86 yaşında ve 310.yılda vefat ettiği güne kadar hesaplamışlardı. Sonra yazdığı eserlerin evraklarını (kağıtlarını – yapraklarını) hayatının günlerine bölmüşlerdi. Sonuç olarak her gün için 14 varaka yazmış olması lazımdı.

İşte bu, Bari olan (Allah'u) teala'nın güzel desteği olmadan, yaratık olan bir kişinin yapabileceği bir şey değildir.[43]⁴³

İbnul Cevzi, lugatçı Ali bin Abdullah'ın İmam Taberî'nin kırk yıl boyunca her güne kırk varaka yazdığını nakletmiştir.[44]⁴⁴ Yani bu: 80 sayfa demektir. Günümüzde bu 80 sayfa basılsa, yaklaşık 150 sayfa yapar. Çünkü eskiler elleri ile ufak hat ile yazarlardı.

Ebu Ali el-Ehvazi r.h. şöyle demiştir: Ebu Cafer et-Taberi: Fıkıh'ta olsun,

⁴³ [43] el-Muceb Fi Talhisi Ahbaril Mağrib. Yazarı: el-Merrakuşî. 44.s. el-Mektebetul Asriyye bsk.

⁴⁴ [44] el-Muntezam. Yazarı: İbnul Cevzi. 13.clt. 216.s. Darul Kutubul İlmîyye bsk.

Hadis'te olsun, Tefsir'lerde[45]⁴⁵ olsun, Nahiv'de olsun, Lugat'ta olsun, Urud'da olsun, bu konuların tamamında onun öyle eserleri vardır ki, bu konularda eser yazarların hepsinden daha kaliteli eserler yazmıştır.[46]⁴⁶

İmam Taberî ile güzel şekilde Kitab yazma konusunda yarışacak başka bir alim var mıdır?

İbni Beşkuval şöyle demiştir: Bize (Ebu Muhammed) Ali bin Ahmed şöyle demiştir: Ebu Abdurrahman Bakiy bin Mahled'in eserlerinden birisi, Kuran'ın Tefsiri hakkındaki kitabıdır. İşte bu kitab hakkında istisnaya yer vermeden, İslam'da ona benzer bir eserin yazılmadığını söylüyorum. Muhammed bin Cerir et-Taberî'nin tefsiri bile, başkasının tefsiri bile, (Bakiy'in tefsiri kadar değerli) olamaz.[47]⁴⁷

Derim ki: İmam Bakiy bin Mahled, hicri 276 veya 273.yılda vefat etmiştir.[48]⁴⁸

Ebul Fida İsmail bin Ali, Taberî hakkında şöyle demiştir: Tefsirde bir kitabı vardır. Onun gibi tefsir yazar olmamıştır.[49]⁴⁹

İbni Kesir şöyle demiştir: (Taberî'nin) Kamil olan Tefsiri vardır. O tefsirin bir

⁴⁵ [45] Yani: Tefsir ilimlerinde ...

⁴⁶ [46] Mucemul Edibba. Yazarı: Yakut el-Hamevi. 6.clt. 2444.s. Garb bsk.

⁴⁷ [47] es-Sıle Fi Tarihi Eimmetil Endelus. Yazarı: İbni Beşkuval. 118-119.s. Hancî bsk.

⁴⁸ [48] es-Sıle Fi Tarihi Eimmetil Endelus. Yazarı: İbni Beşkuval. 119.s. Hancî bsk.

⁴⁹ [49] el-Muhtasar Fi Ahbaril Beşer. Yazarı: Ebul Fida bin Ali. 2.clt. 71.s. el-Huseyniyye bsk.

benzeri yoktur.[50]⁵⁰

Benzerini Hatib Bağdadi[51]⁵¹ de söylemiştir.

İmam Taberî'yi alimlerin övmeleri:

İbnul Cevzi şöyle demiştir: Kendisi ilimleri öyle topladı ki, ta ki zamanındaki insanların başına geçti.

Kendisi Kuran'ı ezberliyor ve manasını biliyordu. Sünnet konusunda alim, ahkamlarda fıkıh sahibi ve alimlerin ihtilaflarını iyi bilen birisidir. İnsanların tarihini ve yaşadıklarını da bilen birisidir.[52]⁵²

İmam Muhammed bin İshak bin Huzeyme r.h. şöyle demiştir: Yer yüzünde Muhammed bin Cerir et-Taberî'den daha fazla bilgili birisini bilmiyorum.[53]⁵³

İmam Ebu Bekir bin Mucahid r.h. , İmam Taberî'nin Kuran okumasını gördüğünde şöyle demiştir: Allah'ı tealanın bu şekilde güzel Kuran okuyan bir insanı yarattığını zannetmiyordum.[54]⁵⁴

İmam Taberî, İbni Huzeyme, İbni Nasr el-Mervezî ve er-Ruyanî, birlikte ilim

⁵⁰ [50] el-Bidaye ve en-Nihaye. Yazarı: İbni Kesir. 11.clt. 165.s. İhyaut Turas bsk.

⁵¹ [51] el-Bidaye ve en-Nihaye. Yazarı: İbni Kesir. 11.clt. 166.s. İhyaut Turas bsk.

⁵² [52] el-Muntezam. Yazarı: İbnul Cevzi. 13.clt. 215.s. Darul Kutubul İlmiyye bsk.

⁵³ [53] Bunu birçok kişi nakletmiştir.

Mesela: Şezeratuz Zeheb. Yazarı: İbnul İmad. 4.clt. 53.s. Darubnu Kesir bsk.

⁵⁴ [54] Tarihu Bağdad. Yazarı: Hatib Bağdadi. 2.clt. 162.s. Darul Kutubul İlmiyye bsk.

alan, aynı akidede olan ve hak üzere olan dört alimlerdir.[55]⁵⁵ Hepsinin eserleri sünnet üzeredir.

Kutlub Aga şöyle demiştir: İbni Yunus şöyle demiştir: Kendisi fıkıh sahibi idi. Güzel eserler yazmıştır. Yazdıkları ilminin genişliğini göstermektedir.[56]⁵⁶

İmam Taberî Hadisleri Takip Ediyor ve Hiç Kimseyi Taklid Etmliyordu:

Ebul Fida İsmail bin Ali şöyle demiştir: Kendisi hiç kimseyi taklid etmedi.[57]⁵⁷

Zehebi şöyle demiştir: Kendisi müctehid olup hiç kimseyi taklid etmezdi.[58]⁵⁸

Ömer bin Muzafer İbnul Verdî şöyle demiştir: Müctehiddi. Hiç kimseyi taklid etmedi.[59]⁵⁹

el-Yafiî[60]⁶⁰ ve es-Safedî[61]⁶¹ de böyle demiştir.

İmam Taberî'nin İtikadî Sözlerinden Bazıları:

İnşallah bu çevirdiğimiz eserde hocanın birçok sözünü göreceğiz. Ama ek olarak şunları zikretmekte fayda vardır:

⁵⁵ [55] Tarihu Bağdad. Yazarı: Hatib Bağdadi. 2.clt. 162.s. Darul Kutubul İlmiyye bsk.

⁵⁶ [56] es-Sikat. Yazarı: Kutlub Aga. 8.clt. 217.s. en-Numan bsk.

⁵⁷ [57] el-Muhtasar Fi Ahbaril Beşer. Yazarı: Ebul Fida bin Ali. 2.clt. 71.s. el-Huseyniyye bsk.

⁵⁸ [58] el-İber Fi Haberi Men Gaber. Yazarı: Zehebi. 1.clt. 460.s. Darul Kutubul İlmiyye bsk.

⁵⁹ [59] Tarih'u İbnul Verdi. 1.clt. 249.s. Darul Kutubul İlmiyye bsk.

⁶⁰ [60] Mir-atul Cinan. Yazarı: el-Yafiî. 2.clt. 195.s. Darul Kutubul İlmiyye bsk.

⁶¹ [61] el-Vafi Bilvefeyat. Yazarı: Safedi. 2.clt. 212.s. İhyaut Turas bsk.

Kendine Müslüman Deyip de Bidatlara Bulaşanları Tekfir Etmesi:

İmam Taberi'nin meşhur öğrencisi İmam Ebu Bekir bin Kamil, İmam Taberi'ye şöyle demiştir: Senden önce, Heva (bidat) ehlini kim tekfir etti (Senden önce senin gibi hak üzere kimler vardır) ?

İmam Taberi şöyle der: İki tane adalet üzere olan İmam:

Abdurrahman bin Mehdi.

Yahya bin Said el-Kattan.[62]⁶²

Derim ki: Taberî'nin bu manadaki sözleri çok fazladır. Tefsirinde Allâh'ın sıfatlarını tevil edenleri tekfir ettiği çok açıktır. Aynı şekilde bu eserinde de bu konuda bazı sözlerini zikredeceğiz inşaAllah.

Yakut el-Hamevî şöyle demiştir: Ebu Ali[63]⁶³ şöyle demiştir: (Taberî) Kendisine (itikadi) mezheplerde muhalefet eden herkesi tekfir ederdi.[64]⁶⁴

Bidatçılar ile Görüşmemesi:

Ebu Bekir bin Kamil şöyle demiştir: Taberi bir kişide bidat görürse, onu kendisinden uzaklaştırır ve alakayı keserdi.[65]⁶⁵

Cehaleti Mazeret Görmemesi:

İmam Taberî şöyle demiştir: Buraya kadar Allâh'ın zikrettiğimiz sıfatlarında, teklif çağına gelmiş (buluğ çağına ermiş) hiç kimse cehalet ile mazeretli

⁶² [62] Bunu Ebu Abdullah Yakut el-Hamevi nakletmiştir: Mucemul Edibba – İrşadul Erîb İla Marifetil Edîb. 6.clt. 2464.s. Garb bsk.

⁶³ [63] Ebu Ali'den kasıd, Hasan bin Huseyn es-Savvaf'tır. Taberi'nin öğrencilerindedir. Bkz: Mucemul Edibba. 6.clt. 2461.s. Garb bsk.

⁶⁴ [64] Mucemul Edibba. 6.clt. 2463.s. Garb bsk.

⁶⁵ [65] Mucemul Edibba. 6.clt. 2464.s. Garb bsk.

değildir.

İster Allah'tan kendisine peygamber gelmiş olsun, ister peygamber gelmemiş olsun (cehalet ile mazeretli değildir).

İster kendisi dışında bir insan görsün, ister kendisi dışında hiç kimse görmesin (cehalet ile mazeretli değildir).[66]⁶⁶

Ve şöyle demiştir: Kesin bir şekilde bilinmelidir ki her kim teklif çağına ermiş ise, yani ihtilam etmiş ise[67]⁶⁷, (buluğ çağına erdiğinde) kendi yaratıcısını Deliller ile idrak edilen İsimleri ve Sıfatları ile bilmezse, bu durumda: Kafirdir.

Kanı ve malı helaldir.[68]⁶⁸

Derim ki: Taberî'nin bu manada sözleri çok fazladır. Özellikle tefsiri cehaletin mazeret olmadığını isbat etme konusu ile doludur.

Tenbih: "Şeyhulislam İbni Teymiyye Mudafası" adlı eserimizde, İmam Taberî'den Allah'ın sıfatlarını kabul edip zahiri üzere aldığına dair birçok nakil zikretmiştik. Muracaat edilebilir.

Rafizî'lere reddiyeleri:

Zehebi şöyle demiştir: İmam olan Muhammed bin Ali bin Sehl şöyle demiştir: Muhammed bin Cerir (et-Taberî'yi), İbni Salih el-Âlem ile konuşurken gördüm.

(Taberî) şöyle dedi: Her kim "Ebu Bekir ve Ömer hidayet imamlarından

⁶⁶ [66] et-Tabsîr Fi Mealimin Dîn. Yazarı: İmam Taberî. 132.s. Darul Asıme bsk.

⁶⁷ [67] Burada buluğ çağının tam vaktinden titizce söz etmiştir. Muhtasarca zikrettik. İsteyen muracaat edebilir.

⁶⁸ [68] et-Tabsîr Fi Mealimin Dîn. Yazarı: İmam Taberî. 123.s. Darul Asıme bsk.

değillerdi” derse, ne olur?

İbni Salih şöyle dedi: Bidatçı olur.

Bunun üzerine İbni Cerir (et-Taberî) şöyle dedi: Bidatçıdır, bidatçıdır. Bu kişi öldürülür.[69]⁶⁹

(Sonra Taberî şöyle demiştir) Her kim ”Ebu Bekir ve Ömer hidayet imamlarından değillerdi” derse, öldürülür, öldürülür.[70]⁷⁰

Derim ki: Bu çevirdiğimiz eserinde de rafizilere ve şiaya reddiye verdiğini göreceğiz inşaAllah.

Sarîhu’s Sunne Adlı Eserin Sıhhati:

Elbette Sarîhu’s Sunne adlı eser, İmam Taberî’ye sahih kaynaklar ile isnad edilen eserlerden birisidir. Kitabın içeriğine bakan kişi, eğer alim ise İmam Taberî’nin eseri olduğunu kolayca anlayabilir.

Alimlerin ve tarihte yaşamış kimselerin Sarîhu’s Sunne adlı eseri İmam Taberî’den nakletmeleri ve rivayet etmeleri çok meşhurdur. Çevirdiğimiz bu eserin arapça önsözüne baktığımızda, bu konuda fazlasıyla bilgi bulunabilir. İbni Teymiyye, Taberî’nin Sarîhu’s Sunne adlı eserini okumuş, istifade etmiş ve bu eserden nakiller yapmıştır.[71]⁷¹ Allame İmam Sabuni de Akidetus Selef ve Ashabul Hadis diye bilinen eserinde Taberî’nin bu eserinden nakiller yapmıştır. İbni Teymiyye’nin ve Sabuni’nin naklettiği şeylerin elimizde bulunan nushalar ile tam manasıyla uyuştuğunu görmekteyiz. Bu bile tek başına bu kitabın sıhhati için yeterlidir.

⁶⁹ [69] İslam Tarihi. Yazarı: Zehebi. 23.clt. 283.s. Darul Kitabul Arabi bsk.

⁷⁰ [70] Bu son cümleyi, ek olara İbni Hacer nakletmiştir. Bkz: Lisanul Mîzan. 5.clt. 101.s. el-Âlemî bsk.

⁷¹ [71] Mesela: Mecmuul FetavaLi İbni Teymiyye. 6.clt. 187.s. Fehd bsk.

Aynı zamanda İmam Lalekai, Sarihu's Sunne'nin çoğunu senedi ile rivayet etmiştir.[72]⁷² Bu da eserin sıhhatini fazlasıyla kuvvetlendirir.

Sarîhu's Sunne'nin Mutevatir Şekilde Rivayet Edilmesi:

İbni Teymiyye, Sarîhu's Sunne adlı eser hakkında şöyle demiştir: Bu, (Taberî'den) mutevatir şekilde rivayet edilmiştir.[73]⁷³

Kitabın Çevirisini Yaparken Dikkat Ettiğim Bazı Hususlar:

Bir: Çeviride asıl olarak itimad ettiğim nusha, Halid bin Muhammed bin Osman'ın tahkiki ile olan nushadır.

İki: Bu eser, İmam Taberî'nin itikad konusunda yazdığı bir eserdir. Yani konusuTevhid'dir. Bu nedenle bu eserde zikrettiği rivayetler, hep tevhid konusundadır.

İmam Taberî bu rivayetleri bu eserinde zikretmeyi uygun görmüş ise, kendi o yüce ilmi seviyesine göre bu hadisleri ve eserleri burada zikretmek uygun ve gereklidir. Bu nedenle burada zikretmiştir. Yani zikrettiği tüm rivayetler, Taberî'ye göre itikadi konuda delil olarak kabul edilir rivayetlerdir. Manen tamamı sahihtir.

Taberî gibi büyük bir alim, zikrettiği bir rivayetin aslı olmadığını veya buna benzer bir şey söyledi ise, onu haşiyede (dipnotta) zikrettim. Bu da zaten zikrettiği 16[74]⁷⁴ rivayet arasında sadece 1 rivayette oldu. Bu 1 rivayetin

⁷² [72] Şerhu Usulu İtikadi Ehli Sünnet. Yazarı: Lalekai. 325 numaralı rivayet. Taybe bsk.

İmam Laleki, eserinin birçok yerinde Sarihu's Sunne'den nakiller yapmıştır ve bu eserden istifade etmiştir.

⁷³ [73] Mecmuul Fetava Li İbni Teymiyye. 12.clt. 423.s. Fehd bsk.

⁷⁴ [74] Arapça baskının numaralamasına göre eserdeki rivayet sayısı 15 tanedir. Muhakkik bizim bu çevirimizde 11 numara ile numaralandırdığımız rivayeti numaralandırmamıştır.

metni de, birçok sahih hadiste geçmiştir.

O 1 rivayet dışında olan rivayetlerin tamamı, inşaAllah iyidir. Sadece eserin en sonunda gıybet konusu gibi zikrettiği bazı rivayetlerdeki bazı ricaller hakkında konuşulmuş olsa da, bu rivayetler ya manen sahihtir, ya da bu zayıf raviler kuvvetli raviler ile başka eserlerde mutabaa edilmiştir.

Kısacası: İmam Taberî büyük bir hadis alimi olarak, bu tevhidî eserinde bu rivayetleri zikretmeyi uygun görmüştür. O zaman bu rivayetlerin manasının tamamı sahihtir. Senedlerinin bir çoğu sahihtir.

O nedenle arapça baskıda rivayetlerin sayısı 15 iken, bizim çeviride 16 tane şeklinde numaralandırılmıştır.

SARİHU'S-SÜNNE

Yazarı: Taberî

(Ebu Musa der ki) Bu eseri baştan sonuna kadar Ebu Bekir bin Osman el-İslambûlî'ye okudum, o da Ebu Hamza eş-Şamî'den, o da Yasin el-Fadanî'den, o da Ahmed el-Muhallelatî eş-Şamî'den, o da Abbas es-Sıddıkî'den, o da amcası Yahya ed-Darîr'den, o da Muhammed Sunbul'den, o da Yahya bin Muhammed bin Salih'ten, o da Hasan el-Uceymî'den, o da el-Kuşaşî'den, o da er-Ramlî'den, o da Zekeriyya el-Ensarî'den, o da İbni Hacer el-Askalanî'den, o da İbnul Kamer'den, o da Zehebi'den^[75] o da Ebul Fadl Ahmed bin Asakir'den, o da Hasan bin Muhammed'den, o da Ebul Kasım el-Esedî'den, o da Ebul Kasım bin Ebil Ala'dan, o da Abdurrahman bin Ebi Nasr'dan, o da İmam Ebu Said ed-Deyneverî'den şöyle dediğini rivayet etmiştir:

Ebu Cafer Muhammed bin Cerir et-Taberî'ye, ben dinlerken şöyle okundu:^[76]

Allah'a Hamd olsun. O ki Hakkı galip getiren ve yüceltendir. Batılı yok eden ve silendir. O ki İslam'ı nefsi için Din olarak seçmiş, bunu (İslam üzere kalmayı) emretmiş ve korumuştur.

(İslam'ı) korumak için kefil olmuştur. Müşrikler nefret etse bile (İslam'ı) diğer bütün dinlerin üzerine yücelteceğine söz vermiştir.

Sonra yaratıkların arasından Peygamberleri seçmiştir. (Peygamberleri) Kendisine davet etmek için göndermiştir. (Hakkı davet etmek için)

⁷⁵ [75] İbni Hacer'in İbnul Kamer'den rivayetine bakmak için: Fihrisul Feharis. Yazarı: Abdulhay el-Kettani. 1.clt. 419.s. Garb bsk. 2.bsk. Zehebi'nin senedi ise el-Uluv adlı eserde mevcuttur.

⁷⁶ [76] Yani: Taberî'nin bu eseri, kendisine okunurken ben de dinledim ve bu şekilde Taberî'den rivayet ettim.

ayaklanmalarını emretmiştir. Yaratık cahiller tarafından başlarına gelen şeylere sabretmelerini emretmiştir.

O (Peygamberleri) her çeşit şekilde imtihan etmişti. Farklı farklı belalar ile ibtila etmişti. Bu şekilde onları zelil duruma düşürmeden ikram etti. Onları şereflendirdi ve kaybedenlerden kılmadı. Onların bazılarını diğerlerinden daha yüksek derecelere yükseltti. (Allah) katında en yüce derecede olanları, imtihanın şiddetli olduğu halde emri üzere en iyi gidenleri idi. Derece bakımından kendisine en yakın olanı, Peygamberlik görevini yüce belalar içinde en iyi şekilde tamamlayanı idi.

Allah –azze ve celle– Muhkem olan Kitab’ında Peygamberi Muhammed s.a.v. için şöyle buyurmuştur: Peygamberlerden Azîmet sahibi olanların sabrettiği gibi, sen de Sabret.[77]⁷⁷

(Allah) O (Peygamberimiz) s.a.v. ve onun tabilerin için –Allah hepsinden razı olsun– şöyle demiştir: Sizden öncekilerin başına gelenlerin sizlerin de başına gelmeden, cennete gireceğinizi mi zannediyorsunuz?

Onların başlarına öyle zorluk ve eziyet geldi ki, sarsıldılar. Ta ki Peygamber ve onunla birlikte olan îman edenler şöyle dediler: Allah’ın yardımını ne zaman gelecek?

Dikkat edin, Kuşkusuz Allah’ın zaferi yakındır.[78]⁷⁸

Ve (Allah) şöyle buyurmuştur: 9 – Ey iman edenler! Allah’ın üzerinizdeki nimetini anın. Hani size ordular gelmişti de üzerlerine bir rüzgâr ve sizin görmediğiniz ordular salıvermiştik. Ve Allah ne yaptığınızı görüyordu.

10 – O zaman onlar, hem üstünüzden, hem de aşağı tarafınızdan gelmişlerdi. Ve o vakit gözler kaymış, yürekler gırtlaklara dayanmıştı. Siz Allah’a türlü

⁷⁷ [77] Ahkaf suresi. 35.ayetin bir kısmı.

⁷⁸ [78] Bakara suresi. 214.ayet.

türlü zanlarda bulunuyordunuz.

11 – İşte burada müminler imtihan edilmiş ve şiddetli bir sarsıntı ile sarsılmışlardı.

12 – O vakit münâfıklar ve kalblerinde hastalık bulunanlar şöyle diyorlardı: “Allah ve Rasulu bize bir aldaniştan başka bir vaad yapmamış”. [79]⁷⁹

Ve (Allah’u) teala şöyle buyurmuştur: İnsanlar, îman ettik deyip de imtihan edilmeden bırakılacaklarını mı zannettiler?

Kuşkusuz onlardan öncekilerini de imtihan ettik. Böylelikle Allah sadık olanları ortaya çıkarıyor, yalancılara da ortaya çıkarıyor. [80]⁸⁰

(Allah) –celle senauhu– ikram sahibi olan Peygamberleri ve yakınlaştırılmış evliyaları, acilde imtihanlara soksa da, onları bırakmamış ve sonrasında sabırları nedeni ile Rab’lerinden onlar için hazırladığı güzellikleri onlara verdi. Onları (kaderde) yazdığı derecelerine ulaştırdı.

Sonra (Allah’u)– teala, celle ve ala zikruhu– her ümmetin Peygamberi için Alimler yarattı. Onları (Peygamberlerden sonra Peygamberlerin) mirasçıları yaptı. (Peygamberin) Allah’a göç etmesinden ve vefat etmesinden sonra, Din’i ayakta tutucu olarak (alimleri bıraktı). Onlar ki Dîn’i ayakta tutmuşlar ve savunmuşlardı. (Onlar ki Din’in) bayrağını ve şeriatını koruyanlardır. (Allah’ın dinine) karşı gelen ve düşmanlık besleyenlere karşı savaş açanlardır. (Din’e) karşı olan Şeytan’ın tuzağını ve dalaletini rezil edenlerdir.

Onları ilim şerefi ile yüceltmıştır. Onlara dikkatlice hareket edip vakar sahibi olma gücünü vererek ikramda bulunmuştur. Din ve Din üzere olanlar için, onları (Din’in) bayrağı yaptı. İslam ve hüda için başkanlar yaptı. Yaratıkların kumandanları yaptı. Kullar için İmamlar ve Efendiler olmalarını sağladı.

⁷⁹ [79] Ahzab suresi. 9-12.ayetler.

⁸⁰ [80] Ankebut suresi. 2-3.ayetler.

(İnsanlar) ihtiyaç olduğunda onlara giderler.[81]⁸¹ Başlarına bir şey geldiğinde (sorularını alimlere) sorarlar.

(İnsanların) içlerinde olan kötülük, (alimlerin) onlara karşı ilgi göstermelerini ve (dini) öğretilmelerini engellemedi. (İnsanların) kötülüğe doğru gitmeleri, (alimlerin) onlara karşı yumuşak ve iyi olmalarını engellemedi.

(Alimlerin insanlara olan bu davranışları ve insanları ilme yöneltmek için uğraşmalarının sebebi) Allah'tan uğraşmaları karşısında güzel sevap almaktır. (Alimler) Bu yaptıklarının karşısında, diğer (insanlardan) daha fazla yücelip, Allah'ın rızasına kavuşmayı istemişlerdir (ve bu nedenle çaba sarfetmişlerdir).

Sonra (Allah) –celle senauhu ve zikruhu– Peygamberimizin s.a.v. ümmetinin alimlerini, kendisinden önce gelmiş ve geçmiş olan ümmetler arasında en faziletli alimlerinden yaptı. Derece, mertebe ve ikram olarak onlara fazlasını verdi, hak ettikleri payı onlara verdi. Bununla birlikte Allah (bu ümmetin) faziletliilerini, (bu ümmetin) münafıkları ile ibtila etti. Hayırlılarını şerlileri ile imtihan etti. Yücelerini de sefilleri ve değersizleri ile imtihan etti.

O (cahiller) tarafından ibtila edilmeleri ve onlar tarafından başlarına musibetlerin gelmesi, (Alimlerin) hayatları boyunca, her yerde Allah adına Allah'ın kullarına nasihat etmelerini ve Allah için uğraşmalarını engellemedi.

Hatta (alimler) ilimleri ile (cahillerin) cahilliklerine karşılık verirlerdi (cahilliklerini giderirlerdi). Akılsızlıklarına da akıllılık ile karşılık verirlerdi. Faziletleri ile de eksikliklerine karşılık verirlerdi (eksikliklerini gidermeye çalışırlardı).

Hatta (alim kişi) bu yaptığıının fazileti (ve karşılığı) olarak hayatında iken Allah'a yakınlaşması, ölümünden önce de (Allah'ın) ona sakladığı nimetler ile kalmıyor, bununla birlikte kendisinden sonrakiler için bir iz olarak kalıyor.

⁸¹ [81] Alimlerin olması ile Ayet ve Hadis yücelir.

Alimler olmadığında, taklidler ve bidatlar ortaya çıkar, ayetler ve hadisler kaybolur. Günümüzde olduğu gibi ...

Onların hidayete ermesi için bir hidayetçi oluyor.

Allah, (Alimlerin) Peygamberlerinin ümmetine yaptıklarının karşılığını hayır ile ve ümmetinin en faziletli alimine verdiği karşılık kadar, en güzel şekilde versin. Sevapların en güzelini onlara versin.

Bizleri de güzelliklerini dağıttığı kişilerden eylesin. Onların derecelerine yüceltsin. Onları sevmeyi ve haklarını bilmeyi bizlere nasib ederek bize ikramda bulunsun.

Bizleri ve tüm müslümanları, hevaların helak etmesinden korusun. Dalalete sokan reylerden (görüşlerden) korusun.

Kuşkusuz o (Allah) duaları duyandır.

Sonra, kuşkusuz Allah Rasulunun s.a.v. vefat etmesinden sonra, her zamanda yeni bir olay çıkmıştır. Her zamanda yeni bir nazile çıkıveriyor.

Cahil, alime hemen geliyor. Alim de, Allah'ın ona verdiği ve kendisinden başkasından daha faziletlendirdiği ilim ile cahilin simsiyah olan karanlığını açığa çıkartıyor. Bunu ya Eser (hadis vb.) veya nazar ile yapıyor (hakkı anlatıyor).

Eski olan olaylar arasında Allah Rasulunden s.a.v. sonra ümmetinin tartıştığı ve ihtilafa düştüğü konulardan birisi: Ondan (Allah Rasulunden) s.a.v. sonra kimin en faziletli, imamlığa en çok laik ve hilafete en çok değer olduğudur.

Sonra kulların yaptıkları hakkında (çıkan ihtilaf). İtaat etmeleri olsun, günah işlemeleri olsun. Bunlar Allah'ın kadası (hükmü) ve kaderi ile mi olmuş? Yoksa (kulların yaptığı şeyler) kendilerine mi bırakılmış?

Sonra İman hakkında (çıkan ihtilaf). O söz ve amel midir? Yoksa amelsiz söz

müdür? Ve çoğalır azalır mı? Yoksa (imanın) çoğalması ve azalması yok mu?

Sonra Kuran hakkında (çıkan ihtilaf). O yaratık mı? Yoksa yaratık değil mi?

Sonra müminlerin kıyamet günü Rab'lerini görmeleri hakkında (çıkan ihtilaf).

Sonra (insanların) Kuran ile telaffuzları hakkında (çıkan ihtilaf).

Sonra şu bizim zamanımızda öyle ahmaklıklar çıktı ki? Cahiller ve akli kıtlar bu konulara girdiler. Ümmetin ahmakları ve alçakları (bu konulara daldılar). Bu (ihtilafları) saymak yorar, tek tek zikretmek de kişiyi bıktırır.

Bu (ahmakların çıkardığı ihtilaflardan birisi de) bir şeyin ismi hakkında çıkan ihtilaftır. Bu (isim, şeyin) bizzat kendisi midir? Yoksa başka bir şey midir?

Bizler de Allah'u tealanın meşieti ile, geçmişte zikrettiğimiz konularda, bizler için doğru olanının hangisi olduğunu açıklayacağız.

Tevfik Allah'tandır.

Bu (çıkan ihtilaflar) arasında, bize göre (doğru) olanı açıklayacağımız şeyler arasında, ilk zikredeceğimiz şey şudur:

Kuran Allah'ın sözüdür.

(Allah'ın) İndirmesidir.

Kuşkusuz (Kuran) Tevhid'inin manalarındandır. Bu nedenle:

Bizler için doğru olan şudur:

O (Kuran) Allah'ın sözüdür.

Yaratık değildir.

Nasıl yazılırsa yazılsın (yaratık değildir).

Nasıl okunursa okunsun (yaratık değildir).

Nerede okunursa okursun (yaratık değildir).

Gökte bulunsun, (yaratık değildir).

Yerde ezberlensin (veya korunsun), (yaratık değildir).

Levhi mahfuzda yazılmış olsun, (yaratık değildir).

Yazma öğrenen çocukların levhalarında[82]⁸² çizilmiş olsun, (yaratık değildir).

Taşa kazılsın, (yaratık değildir).

Kağıta yazılsın, (yaratık değildir).

Kalbe ezberlenip (yerleştirilsin), (yaratık değildir).

Dil ile telaffuz edilsin, (yaratık değildir).

Her kim bundan başka bir şey derse, yerde veya gökte dilimiz ile okuduğumuz, mushaflarımıza yazdığımız Kuran dışında başka bir Kuran olduğunu iddia ederse[83]⁸³, veya kalbi ile bunu itikad ederse (inanırsa), veya içinde gizlerse,

⁸² [82] Levh: Bir tahta parçasıdır. Çocuklar üzerine Kuran'ı yazıp ezberlerler. Hala bu adet dünyanın bazı ülkelerinde devam etmektedir. Biz de Allah'ın izni ile ihya etmeye çalışıyoruz.

⁸³ [83] 1. Tenbih:

Buraya dikkat edelim. Hoca burada çok dikkatlice cümlelerini kuruyor.

veya dili ile din edinerek[84]⁸⁴ söylerse, işte o kişi Allah'a kafir[85]⁸⁵ olmuştur.

Allah'tan berîdir. Allah da ondan berîdir.

(Bu dediğimizin isbatı) Allah'ın –azze ve celle– şu sözü ile olmaktadır: Halbuki o Mecîd (kerim – şerefli – yüce) olan Kuran'dır. Levh'te (Levhi Mahfuz'da) korunmaktadır.[86]⁸⁶

Ve (Allah) şöyle buyurmuştur: Müşriklerden birisi, senden isticare (eman) isterse, Allah'ın kelamını (sözünü – konuşmasını) dinlemesi için ona icare et

Bir: Eğer dili ile başka bir Kuran olduğunu iddia ederse, kafir olur.

İki: Dili ile küfür sözü söylemese bile, kalbi ile Kuran dışında başka bir Kuran'ın olduğunu iddia ederse, o da kafir olur.

İşte bu gösterir ki küfür söz ile de olur, kalb ile de olur.

Tenbih: Hocanın burada elimizde olan Kuran'dan başka bir Kuran'ı zikretmesinin manası şudur:

Her kim Kuran'ın yaratık olduğunu iddia ederse, veya bu Kuran'nın yaratıldığını iddia ederse, veya Kuran'ın harflerinin yaratıldığını iddia ederse, her halukarda bu kişi kafirdir.

İşte hoca bunu kasd etmiştir. Bunu kasd ettiği de açıktır.

Hocanın bu sözü, Eşari ve Maturidi diye bilinen Kullabilerin kafir olduğuna dair en açık nakillerden birisidir.

⁸⁴ [84] Kişi bir sözü söylerse, bunu iki şekilde söyler:

Bir: Kendi sözü olarak söyler. Bu durumda din edinmiş olur.

İki: Başkasından naklen zikreder.

⁸⁵ [85] Hoca, Allah'a kafir oldu diyerek, Eşariler, Maturidiler, Mutezile ve buna benzer fırkaların kafir olduklarını isbat eder. Hem de Allah'a kafir olmuş diyerek, yahudiler gibi kafir olduklarını isbat eder. İşte bu sözü bidatçıların inancını tamamıyla yok eder.

⁸⁶ [86] Buruc suresi. 21-22.ayetler. Son iki ayet.

(eman ver).[87]⁸⁷

İşte (Allah) –celle senauhu– haber verdi ki: O (Kuran) Levhi Mahfuz'da yazılıdır.

Ve o (Kuran) Muhammed'in s.a.v. dilinden duyulmaktadır.

Ve o bir tek Kuran'dır. Muhammed'den s.a.v. duyulur, Levhi Mahfuz'da da yazılıdır.

Aynı şekilde o (Kuran) göğüslerde ezberlenir. Yaşlıların ve gençlerin dili ile de okunur.

Ebu Cafer (et-Taberî) şöyle demiştir:[88]⁸⁸

Her kim bizden bu dediklerimizden başka bir şey dediğimizi rivayet ederse, veya hikaye olarak anlatırsa, veya bizim adımıza başka bir şey derse, işte Allah'ın laneti ve gazabı onun üzerine olsun. Lanet edenlerin, meleklerin ve tüm insanların laneti üzerine olsun.

Allah onun farzını da, nafilisini de kabul etmesin.[89]⁸⁹

⁸⁷ [87] Tevbe suresi. 6.ayetin başı.

⁸⁸ [88] Elbette bu eserin tamamı Taberî'nin sözleridi.

Kitabı rivayet eden öğrenci, her meclis başında "Taberî dedi ki" gibi ifadeler ile kitabı rivayet ediyor.

Kuşkusuz muhaddislerin rivayet etme metodu budur.

Bunu zikrediyorum ki, kitabın arasında Taberî'nin adının geçmesinden kask edilen anlansın.

O da: Her meclis başında, veya önemli bir konu zikredilirken, yazarın adı eserin arasında tekrardan zikredilir.

⁸⁹ [89] Arapçasında Sarf ve Adl ifadeleri geçer. Bunun en uygun çevirisi zikrettiğimiz gibidir. Bkz: el-Mulim Bi Fevaidi Muslim. 2.clt. 118.s. et-Tunusiyye bsk.

(Allah) onun gizlediği (kötülüklerini) ortaya çıkarınsın.

Zalimlerin mazeretlerinin fayda vermediği günde, şahidlerin başında onu rezil etsin. Onlara lanet olsun. Onlar için gidecekleri çok kötü bir yer (cehennem) vardır.

(1) Bana[90]⁹⁰ Musa bin Sehl er-Ramlî tahdis etti, dedi ki: Bize Musa bin Davud tahdis etti, dedi ki: Bize Mabed Ebu Abdurrahman tahdis etti, o da Muaviye bin Ammar ed-Duhnî'den, dedi ki:

Cafer bin Muhammed'e[91]⁹¹ –Allah ondan razı olsun– şöyle dedim: Onlar Kuran hakkında soruyorlar. Yaratık mı? Yoksa yaratıcı mı?

Bunun üzerine şöyle dedi: O (Kuran) yaratıcı da değildir, yaratılmış da değildir.

Ama O (Kuran) Allah'ın –azze ve celle– sözüdür.

(2) Ve bana Muhammed bin Mansur el-Âmulî tahdis etti, dedi ki: Bize Hakem bin Muhammed el-Âmulî Ebu Mervan tahdis etti, dedi ki: Bize İbni Uyeyne

⁹⁰ [90] Rivayette bana derse, hocasından tek başına duymuş demektir. Bize derse, bir grup bir arada iken hocasından duymuş demektir.

⁹¹ [91] Bu imam, İmam Cafer es-Sadık'tır.

Adı: Cafer bin Muhammed bin Ali bin Huseyin bin Ali bin Ebi Talib.

Zehebi şöyle demiştir: Bazı Sahabeleri görmüştür. (Siyeri Alamin Nubela.

Yazarı: Zehebi. 6.clt. 255.s. Risale bsk.)

Derim ki: İşte Sahabelerin öğrencileri Kuran'ın yaratılmadığını ve Allah'ın sözü olduğunu söylerlerdi.

Her kim bundan başkasını söylerse, Taberî'nin dediği gibi Allah'a kafirdir.

İmam Cafer es-Sadık şöyle demiştir: Her kim Kuran yaratıktır derse, öldürülür ve tevbe ettirilmez. (el-İbanetul Kubra. Yazarı: İbni Betta. 240 numaralı

rivayet. Raye bsk. / Mevsuat Mevakıfus Selef Fil Akide Vel Menhec. 2.clt.

321.s. el-Mektebetul İslamiyye bsk.)

tahdis etti, dedi ki:

Amr bin Dînar'ı şöyle derken işittim:

Yetmiş yıldan beri hocalarımızı şöyle derken işittim:

Kuran Allah'ın sözüdür. Ondan çıkmıştır. Ona geri dönecektir.

Müminlerin kıyamet günü Rab'lerini –azze ve celle– görmeleri hakkında doğru olan söz şudur, bu ki Allah'a karşı inandığımız Din'dir.

Ehli Sünnet ve Cemaat'i bu hal üzere gördük.

Bu (görüşümüz) şudur: Allah Rasulunden s.a.v. sahih olarak haberlerin geldiği gibi Cennet ehli (Allah'ı) göreceklerdir.

(3) Bize Ebus Saib Selem bin Cunade tahdis etti, dedi ki: Bize İbni Fudayl tahdis etti:

Ve (yine) bize Temîm bin el-Muntasır ve Mucahid bin Musa tahdis ettiler, Temim dedi ki: Bize Yezid inba etti, Ve Mucahid dedi ki: Bize Yezid bin Harun tahdis etti,

Ve bize İbnus Sabbah tahdis etti, dedi ki: Bize Sufyan, Mervan bin Muaviye ve Yezid bin Harun tahdis ettiler:

Hepsi[92]⁹² İsmail bin Ebi Halid'den, o da Kays bin Ebi Hazim'den, o da Cerir bin Abdullah'tan r.a. (rivayet ettiğine göre) şöyle dedi:

⁹² [92] Yani: Muhammed bin Fudayl Sufyan Mervan bin Muaviye Yezid bin Harun Heps: İsmail'den rivayet etmişlerdir.

Bizler Allah Rasulunun s.a.v. yanında oturuyorduk. O sırada Bedir gecesi dolun Ay'a baktı. Sonra şöyle buyurdu: Sizler (dolun ay halindeki) bu Ay'ı gördüğünüz gibi, Rab'binizi –azze ve celle– göreceksiniz. Onu görmekte hiç zorlanmayacaksınız.

Bu nedenle, eğer sizler güneş doğmadan önce olan namazı ve güneş batmadan önce olan namazı geçirmemeyi (gerektiği gibi eda etmeyi) becerebilerseniz, yapın.

Sonra Allah Rasulu s.a.v. şu (ayeti) okudu: Ve güneş doğmadan önce ve batmadan önce Rab'binin hamdı ile onu tesbih et.[93]⁹³

Hadis'in lafzı Mucahid(bin Musa'nın rivayeti) içindir.

Mucahid şöyle dedi:

Yezid şöyle dedi: Her kim bu hadisi yalanlarsa, işte o kişi Allah'tan ve Rasulunden berîdir.

Bu sözü üzere birçok kez yemin etti.

(İmam Taberî şöyle der) Ben de şöyle derim: Allah Rasulu doğru söyledi. Yezid doğru söyledi. Hakkı açıkladı.

Şu ” Kulların fiileri (yaptıkları şeyler), iyilikleri ve kötülükleri ” hakkında çıkan ihtilafa gelince, bu konuda bizdeki doğru olan görüş şudur:

Kuşkusuz bunların hepsi (kulların yaptıkları herşey) Allah'u teala'dandır.

Ve Allah'u –subhanehu ve teala– bunları takdir etmiş (kaderini yazmış) ve

⁹³ [93] Kaf suresi. 39.ayetin sonu.

tedbir etmiştir.

Onun izni olmadan hiçbir şey olamaz.

Onun meşietini olmadan hiçbir şey bulunamaz.

Yaratmak ve Emir vermek onun hakkıdır.

(4) Nasıl ki bana Ziyad bin Abdullah el-Hassani ve Ubeydullah bin Muhammed el-Firyabi tahdis ettiler, dediler ki: Bize Abdullah bin Meymun tahdis etti, dedi ki: Bize Cafer bin Muhammed tahdis etti, o da babasından, o da Cabir bin Abdullah'tan r.a. (rivayet ettiğine göre) şöyle demiştir:

Allah Rasulu s.a.v. şöyle buyurmuştur: Kul, Kader'in hepsine, hayrına ve şerrine iman etmediği takdirde, iman etmiş olmaz.

Ve ta ki bilmelidir ki başına gelenin, gelmeme ihtimali yoktur. Başına gelmeyen (şeyin de), başına gelme ihtimali yoktur (Allah'ın yazdığından başka bir şey olmayacağına iman etmeden, kişi iman etmiş sayılmaz).

Hadis, Ebul Hattab Ziyad bin Abdullah'ın hadisinin siyaktır.

(5) Bana Yakub bin İbrahim el-Cevzecani tahdis etti, dedi ki: Bize İbni Ebi Hazim tahdis etti, dedi ki: Bana babam tahdis etti, o da İbni Ömer'den (rivayet ettiğine göre) şöyle demiştir: Kaderiyye (Kader'i inkar edenler), bu ümmetin mecusîleridirlerdir.

Eğer hastalanırlarsa, sakın onları ziyaret etmeyin.

Eğer ölürlerse, sakın (cenazelerine ve kabirlerine) şahid olmayın (orada bulunmayın).

Allah Rasulunun s.a.v. en faziletli ashabının kim olduğu hakkındaki ihtilafta Hak olanı ise, Ondan s.a.v. bize gelen haberde vardır. Selef de her zaman bu (zikredeceğimiz hadisteki) görüş üzere idiler.

Bu (Hadis) şudur:

(6) Bana bunu Musa bin Sehl er-Ramli ve Ahmed bin Mansur bin Seyyar er-Ramadi tahdis ettiler, dediler ki: Bize Abdullah bin Salih tahdis etti, dedi ki: Bana Nafi bin Yezid tahdis etti, o da Zuhra bin Mabed'den, o da Said bin el-Museyyeb'den, o da Cabir bin Abdullah'tan (rivayet ettiğine göre) şöyle demiştir:

Allah Rasulu s.a.v. şöyle buyurmuştur: Kuşkusuz Allah –celle ve ala– benim ashabımı, Nebîler ve Rasuller (Peygamberler) dışında alemlerin tamamının arasında özel olarak seçmiştir.

Ashabım arasından da dört kişiyi seçmiştir: Ebu Bekir, Ömer, Osman ve Ali –Allah hepsinden razı olsun– .

Onları ashabımın en hayırlıları yaptı.

Ashabımın hepsinde de hayır vardır.

Benim ümmetimi, diğer tüm ümmetler arasından (özel olarak) seçilmiş kıldı.

Ümmetim arasından da, ashabımdan sonra dört yüz yıl seçti. Birinci yüz yıl. Ve ikinci yüz yıl. Peşine üçüncü yüz yıl. Tek başına bir de dördüncü yüz yıl(ı seçti).[94]⁹⁴

⁹⁴ [94] Seleften bazı ilim ehli bu hadisin sıhhatı hakkında konuşmuşlar ve zayıf olduğunu söylemişlerdir. Bazıları da aslının olmadığını söylerler. Ama Taberî'ye göre bu hadis uyduruk değildir ve bu nedenle burada zikretmiştir.

Aynı zamanda hadisin manasının sahih olduğu icma ile bilinir.

Bizler işte böyle diyoruz.

(Allah Rasulunun) s.a.v. en faziletli arkadaşları:

Sıddık olan Ebu Bekir –Allah ondan razı olsun– .

Sonrasında el-Faruk olan Ömer bin el-Hattab.

Sonra Zunnurayn (iki ışığın sahibi) Osman bin Affan.

Sonra Müminlerin Emiri ve Muttakilerin İmamı Ali bin Ebi Talib –Allah hepsinden razı olsun– .

”Hangi Sahabe imamlığı en çok hak edendir? ” konusunda çıkmış ihtilafta bize göre en doğru olan görüş ise, şudur:

(7) Bana bu (hadisi) Muhammed bin Umare el-Esedî tahdis etti, dedi ki: Bize Ubeydullah bin Musa tahdis etti, dedi ki: Bize Haşrec bin Nubate tahdis etti, dedi ki: Bana Said bin Cuhman tahdis etti, o da Allah Rasulunun s.a.v. kölesi Sefine’den (o da Allah Rasulunden s.a.v şöyle dediğini rivayet etti) :

Ümmetimde Hilafet otuz senedir. Ondan sonrasında da mülk (krallık) vardır.

(Said bin Cuhman şöyle der) Sefine bana şöyle dedi: Say, Ebu Bekir’in hilafeti, Ömer’in hilafeti, Osman’ın hilafeti ve Ali’nin hilafeti.

(Said bin Cuhman şöyle der) Bunun üzerine ben de saydım. Gördüm ki (dördünün hilafet dönemi) otuz yılmiş.

İman konusundaki söze gelince, o söz ve amel midir?

Çoğalır ve azalır mı? Yoksa çoğalma ve azalma (imanda) yok mu?

Kuşkusuz bu konuda doğru olan görüş, şöyle diyenlerin görüşüdür:

O (İman) Söz ve Amel'dir.

Çoğalır ve Azalır.

Bu konuda olan haberler, Allah Rasulunun s.a.v. ashabından bir gruptan bu dediğimiz şekilde gelmiştir.

Din sahipleri ve faziletli kimseler de, hep böyle demişlerdir.

(8) Bize Muhammed bin Ali bin Hasan bin Şakik tahdis etti, dedi ki:

Ebu Abdullah Ahmed bin Hanbel'e –Allah kendisine rahmet eylesin– İman hakkında sorduk. Onun çoğalması ve azalması konusunda sorduk.

Bunun üzerine (Ahmed bin Hanbel) şöyle dedi: Bize Hasan bin Musa el-Eşyeb tahdis etti, dedi ki: Bize Hammad bin Seleme tahdis etti, o da Ebu Cafer el-Hatami'den, o da babasından, o da (Sahabe olan) dedesi Umeyr bin Habib'den r.a. (şöyle dediğini rivayet eder) :

İman Azalır ve Çoğalır.

Bunun üzerine ona şöyle denir: Çoğalması nasıl olur? Azalması da nasıl olur?

Bunun üzerine şöyle cevap verir: Allah'ı zikrettiğimizde, ona hamd edip onu tesbih ettiğimizde, işte bu (imanın) çoğalmasıdır.

Gafil olduğumuzu, (gereken şeyleri) kaçırdığımızda ve unuttuğumuzda da, işte bu (imanın) azalmasıdır.

(9) Bize Ali bin Sehl er-Ramli tahdis etti, dedi ki: Bize Velid bin Muslim tahdis etti, dedi ki: Evzai'yi, Malik bin Enes'i ve Said bin Abdulaziz'i –Allah

hepsine rahmet eylesin– ”İman amelsiz kabul etmektir” diyenlere inkar ederken duydum.

Ve onlar şöyle derlerdi: Amelsiz İman Olmaz.

İmansız da Amel Olmaz.

Kulların Kuran’ı (okurken ki) telaffuzları hakkında (doğru olan) söze gelince:

İşte bu konuda geçmişte bir Sahabe’den bir söz bilmiyoruz. Tabiinlerden de bir şey bilmiyoruz.

Bu konuda sadece sözü yeterli ve sözünde şifa olan, –Allah’ın rahmeti ve rızası üzerine olsun– , kendisine tabi olduğunda kurtuluş ve hüda (hidayet) bulunan, bize göre kendi sözünün makamı ilk imamların makamı ile aynı seviyede olan: Razi olunmuş İmam Ebu Abdullah Ahmed bin Muhammed bin Hanbel’in sözünü biliyoruz.

(10) Kuşkusuz Ebu İsmail et-Tirmizi bana tahdis etti, dedi ki: Ebu Abdullah Ahmed bin Hanbel’i şöyle derken işittim: Lafziyyeler (ağızımdan çıkan Kuran yaratıktır diyenler) Cehmiyye’dirler.

Allah’u –celle ismuhu– şöyle buyurmuştur: ... Ta ki Allah’ın sözünü duyana kadar ...[95]⁹⁵

İşte Kuran’ı kimden duyuyor?

(Yani: Kuran’ı okuyan insan olduğu halde, Allah o okunanın Kuran olduğunu söyledi. O zaman Kuran yaratık değildir denir ve susulur.)

⁹⁵ [95] Tevbe suresi. 6.ayetin bir kısmı.

(11) Sonra ashabımızdan[96]⁹⁶ bir grup kişiyi –(şu anda) isimlerini ezberlemiyorum– onun (Ahmed bin Hanbel’in) şöyle dediğini zikrederlerdi: Her kim ”Kuran’ı okurken telaffuzum yaratıktır” derse, işte o kişi cehmîdir (sapıktır).

Her kim de ”O (telaffuzum) yaratık değildir” derse, işte o kişi bidatçıdır. (Yani: Bu konuda susulması gerekmektedir.)

Bizim için, onun sözü dışında bu konuda başka bir şey söylememiz caiz değildir.

Çünkü bu konuda imam olarak görüp de takip edeceğimiz tek kişi, odur (Ahmed bin Hanbel’dir).

Onun (sözü de) bizler için yeterli ve ikna olmamız için yeterlidir.

Ve o (Ahmed bin Hanbel) takip edilen İmamdır.

Allah’ın rahmeti ve rızası üzerine olsun.

İsim hakkında olan konuya gelince: İsim, isimlendirilen şeyin bizzat kendisi midir? Yoksa isimlendirilen şey dışında başka bir şey midir?

⁹⁶ [96] İşte İmam Taberi burada net olarak kendisinin Ahmed bin Hanbel’in ashabının ashabından olduğunu zikretmiştir. O zaman anlarız ki kendisi Ahmed bin Hanbel’e en yakın olan kişilerden birisidir.

Her kim de İmam Taberi’ye bu konuda bundan başka görüş nisbet ederse, yalan söylemiş ve iftira atmıştır. İmam Taberi de kendine yalan söyleyenleri lanetlemiştir. Bu iftiracı da, o lanetin Allah tarafından her an kendine gelmesini beklesin.

Şu günümüzün müfterileri de, Taberi’ye küfür ve tevil inançlarını nisbet eden sapık eşariler ve maturidiler de, bir de şu dinsiz murcieler de, bu imama attıkları iftiralar karşısında Allah’ın lanetinin başlarına inmesini beklesinler.

İşte bu konu da, yeni çıkmış ahmaklıklardandır.

Bu konuda takip edilecek eser de yoktur. Bir imamdan (gelen ve bize ulaşan) bir söz de yoktur ki sözü dinlensin.

Bu konuya girmek çirkindir.

Bu konuda susmak da güzeldir.

Kişi için bu konuda ilim edinmek ve konuşmak için, Allah'ın –azze ve celle senauhu– sadık olan şu sözünde durması yeterlidir: De ki: Allah'a dua edin, veya Rahman'a dua edin. Hangi (ismi ile Allah'a) dua ederseniz, şüphesiz onun el-Esmaul Husna'sı (güzel isimleri) vardır.[97]⁹⁷

Ve (Allah'u) tealanın (şu ayetinde durması yeterlidir) : Ve Allah'ın el-Esmaul Husna'sı (güzel isimleri) vardır. O zaman (güzel isimleri ile) ona dua edin.[98]⁹⁸

Ve (kişinin) bilmesi lazımdır ki:

Kendi Rab'bi, bizzat kendisi Arş'ın üstüne İstiva etmiştir.[99]⁹⁹

Göklerde ne varsa, yerde ne varsa, ikisi arasında ne varsa ve toprağın altında ne varsa hepsi onundur.

Her kim bundan fazlasını söylerse (konuda ileriye gidip tevil ve tahrife kaçarsa), o zaman kazanamayanlardan olur.

⁹⁷ [97] İsrâ suresi. 110.ayetin başı.

⁹⁸ [98] Araf suresi. 180.ayetin başı.

⁹⁹ [99] İmam Taberi burada kendisinin Allah'ın semada ve Arş'ının üzerinde olduğunu kabul ettiğini söylüyor.

Ona iftira atanın ve söylemediği sözü ona nisbet edenin vay haline ...

Kaybedenlerden olur.

Dalalete düşer (sapıtır).

Helak olur.

Ey insanlar, sizden şahid olanlar, bizden uzak kalmış veya yakınımızda olanlara ulaştırın ki:

Allah'a karşı inandığımız Din'imiz, zikrettiğimiz konularda size beyan ettiğimiz gibidir.

Vasfettiğimiz gibidir.

Her kim bizden bu dediğimizden farklı bir şey naklederse (rivayet ederse), veya bu dediklerimizden başka bir şeyi bizlere izafe ederse, veya bundan başka bir görüş üzere olduğumuzu nisbet ederse, işte o kişi:

Yalancıdır.

İftiracıdır.

Sözü kendi üretip başkalarına nisbet etmiştir.

Haddini aşmıştır.

Allah'ın nefreti ile birlikte kalsın.

Allah'ın gazabı ve laneti hem dünyada, hem de ahirette onun üzerine olsun.

Allah Rasulunun s.a.v. bu kişinin benzerleri için o vaad ettiği girecekleri yere girenler ile birlikte, bu kişinin de onlar ile birlikte girmesi haktır.

Allah'ın Peygamberinin s.a.v. haber verdiği gibi Allah bu (iftiracı) gibi olanları haber verdiği gibi yere sokacaktır.

Ebu Cafer (et-Taberi) şöyle demiştir:

Bu (bahsettiğimiz hadis) şudur:

(12) Bize Ebu Kurayb tahdis etti, dedi ki: Bize el-Muharibi tahdis etti, o da İsmail bin Ayyaş el-Humsi'den, o da Salebe bin Muslim el-Has-ami'den, o da Eyyub bin Buşeyr el-İcli'den, o da Şufey bin Mati el-Esbahi'den[100]¹⁰⁰ (rivayet ettiğine göre) şöyle demiştir:

Allah Rasulu s.a.v. şöyle buyurmuştur: Dört (çeşit insan vardır) ki bunlar, kendilerinde acı olması ile birlikte cehennemliklere de eziyet verirler.

Onlar kaynar su ve ateş içinde gezip dururlar.

Onlar Veyl (aşırı azap çekmek) ve helak olmak ile çağırılırlar.

Cehennemlikler şöyle derler: Bunlara da ne oluyor? Bizde olan acı üstüne bunlar da bize eziyet veriyorlar?

(Bir) Adam, közden olan bir Tabut'un içine kapatılmış.

(İki) Diğer adam, bağırsaklarını sürüklüyor.

(Üç) Diğer adamın ağzından irin ve kan akıyor.

(Dört) Diğer adam da kendi etini yiyor.

¹⁰⁰ [100] Şufey hakkında bazı alimler Sahabe demişler, bazıları da tabiin demişlerdir. (İkmalu Tehzibul Kemal. Yazarı: Mogoltay. 6.clt. 285.s. el-Farukul Hadise bsk.)

O Tabut'un içinde olana şöyle denir: Şu uzaktakine ne oluyor da, bizde acı olduğu halde bu da bize eziyet veriyor?

Bunun üzerine [101]¹⁰¹şöyle der: Kuşkusuz o uzaktaki, boynunda insanların malları varken öldü[102]¹⁰².

Ve bağırsaklarını sürükleyene şöyle denir: Şu uzaktakine ne oluyor da, bizde acı olduğu halde bu da bize eziyet veriyor?

–Sonra bir şey söyledi, ben kaybettim–[103]¹⁰³

(Bunun üzerine şöyle der: Kuşkusuz o uzaktaki, ufak tuvaletinin neresine deydiğini hiç önemsemezdi. Sonrasında da (tuvaletin deydiği yeri) yıkamazdı.) [104]¹⁰⁴

¹⁰¹ [101] Allah'ı alem, bu cevabı verenler meleklerdir.

Veya adamın kendisi, kendisinden bahsediyor ve bunu haber veriyor. Ama meleklerin bunu demesi daha evladır. Cümlenin siyakından da bu böyle anlaşılıyor.

¹⁰² [102] Bunun iki manası olabilir:

Bir: İnsanların mallarını haksızca yerdi.

İki: İnsanların mallarını borç aldı ve ödeyemeden vefat etti.

¹⁰³ [103] Derim ki: Allah'ı alem, bu söz Sarihu's Sunne'yi rivayet eden ravilerden birisinin sözüdür.

Bu söz, ravinin ne kadar titizce bu nushayı rivayet ettiğini gösteriyor. Burada hadiste geçen birkaç ifadeyi tam göremediğini ve bu nedenle yazmadığını söylüyor.

¹⁰⁴ [104] Bu parantez içinde eklediğimiz bölüm, hadis tamamdır. O ravinin kaybettiği bölümdür.

Bu naklin tercümesini, İmam Nuaym bin Hammad'ın, Abdullah bin Mubarek'in ez-Zuhd adlı eserine olan eklemelerindeki rivayetlerden yaptım. Bkz: ez-Zuhdu ver Rakaik. Yazarı: Abdullah bin Mubarek. Ve sonrasında: Nuaym'ın İbni Mubarek'in ez-Zuhd'une olan ziyadeleri. 2.clt. 94.s. Darul Kutubul İlmiyye bsk.

Ve ağzından irin ve kan akan hakkında şöyle denir: Şu uzaktakine ne oluyor da, bizde acı olduğu halde bu da bize eziyet veriyor?

(Şöyle cevap verilir) Kuşkusuz o uzaktaki, her iğrenç kelimeyi alıyordu ve pis sözden zevk alındığı gibi bundan zevk alıyordu.[105]¹⁰⁵

Ve kendi etini yiyene şöyle denir: Şu uzaktakine ne oluyor da, bizde acı olduğu halde bu da bize eziyet veriyor?

Bunun üzerine şöyle denir: Kuşkusuz o uzaktaki, laf taşıyor ve insanların etini yiyordu.

(13) Bize Hallad bin Eslem tahdis etti, dedi ki: Bize Nadr bin Şumeyl inba etti, dedi ki: Bize İbni Curayc haber verdi, o da Musa bin Ukbe'den, o da Ömer bin Abdullah el-Ensari'den, o da Ebud Derda'dan, o da:

Allah Rasulunden s.a.v. (rivayet ettiğine göre) şöyle buyurmuştur: Her kim, bir kişide olmayan bir şey ile, onu kötölemek için söylerse, bu durumda Allah onu cehennemde hapseder. Ta ki dediğinin doğruluğunu isbat edene kadar.

(14) Bize Muhammed bin Avf et-Tâ-î ve Muhammed bin Muslim er-Razi tahdis ettiler, dediler ki: Bize Ebul Mugira Abdulkuddus bin el-Haccac tahdis etti, dedi ki: Bize Safvan bin Amr tahdis etti, dedi ki: Bana Raşid bin Saad ve Abdurrahman bin Cubeyr bin Nufeyr tahdis ettiler, ikisi de Enes bin Malik'ten (rivayet ettiklerine göre) şöyle demiştir:

Allah Rasulu s.a.v. şöyle buyurmuştur: Ben Mirac'ta iken (göğe kaldırıldığımda), bakırdan tırnakları olan bir kavmin (grup insanın) yanından geçtim. Onlar göğüslerini tırmalıyorlardı.

¹⁰⁵ [105] Allah'ı alem, kask edilen iğrenç sözleri dinlemek, veya taşımak ve anlatmak.

Ben de dedim ki: Ey Cibril, bunlar da kimlerdir?

(Cibril) şöyle buyurdu: Onlar insanların etlerini yiyenler ve ırzları hakkında konuşanlardır.

(15) Bana Ali bin Sehl er-Ramli tahdis etti, dedi ki: Bize Velid bin Muslim tahdis etti, o da Osman bin Ebi Atike'den, o da Ali bin Yezid'den, o da el-Kasım bin Ebu Abdurrahman'dan, o da Ebu Umame'den r.a.v. (rivayet ettiğine göre) şöyle demiştir:

Allah Rasulu s.a.v. Baki el-Gargad'a geldi. İki tane çok güzel kabir başında durdu. Sonra şöyle dedi: Sizler buraya şu adam ile şu kadını mı gömdünüz? Veya: şu adam ile şu adamı mı gömdünüz? -dedi-

Bunun üzerine şöyle cevap verdiler: Evet Ey Allah'ın Rasulu.

(Allah Rasulu) şöyle buyurdu: Fülanca kişi şu anda otutturulmuş bir vaziyette vuruluyor (dayak yiyor).

Sonra şöyle buyurdu: Nefsimi elinde tutan (Allah'a) yemin olsun ki, ona öyle bir darbe vuruldu ki, bütün azaları koptu. (Darbe yediğinde) Kabri sarsıldı.

Ve öyle bir bağırdı ki, İnsan ve Cin olan Sekaleyn dışında tüm yaratıklar duydular.

Kalbiniz bozulmayacak olsaydı ve çokça konuşmayacak olsaydınız, benim duyduğumu duyardınız.

Sonra şöyle buyurdu: Şimdi şuna vuruluyor (dayak yiyor). Şimdi şuna vuruluyor.

Sonra şöyle buyurdu: Nefsimi elinde tutan (Allah'a) yemin olsun ki, ona öyle bir darbe vuruldu ki, onun ne kadar kemiği varsa, hepsi parçalandı. Ve kabri alev ile doldu.

Ve öyle bir bağırdı ki, İnsan ve Cin olan Sekaleyn dışında tüm yaratıklar duydular.

Kalbiniz bozulmayacak olsaydı ve çokça konuşmayacak olsaydınız, benim duyduğumu duyardınız.

Dediler ki: Ey Allah'ın Rasulu, bu ikisinin günahları da nedir?

Şöyle buyurdu: Fülanca adam veya kadın (dedi)[106]¹⁰⁶, ufak tuvaletinden kendini uzak tutmuyordu (ufak tuvaleti vücuduna deydiğinde, önemsemiyordu).

Diğer adam veya kadın (dedi), işte o insanların etlerini yiyordu (gıybet yapıyordu).

(16) Bize Muhammed bin Yezid er-Rifai tahdis etti, dedi ki: Bize İbni Fudayl tahdis etti ,

Ha[107]¹⁰⁷: (Taberi der ki) Ve bize Muhammed bin el-Ala tahdis etti, dedi ki: Bize Esved bin Amir tahdis etti, dedi ki: Bize Ebu Bekir bin Ayyaş tahdis etti ,

Hepsi (İbni Fudayl ve Ebu Bekir, ikisi de) : Ameş'ten, o da Said bin Abdullah'tan, o da Ebu Berze el-Eslemi'den (rivayet ettiğine göre) şöyle demiştir:

Allah Rasulu s.a.v. bize şöyle buyurdu: Ey dili ile iman edip, imanı kalbine girmeyen kimseler:

¹⁰⁶ [106] Yani ravi, adam mı yoksa kadın mı dediğini tam hatırlamıyor. İkisinden birisini dediğin ihatırlıyor.

¹⁰⁷ [107] Ha: Sened değişimi demektir. Yani: Tekrardan bir sened başlıyor, manasındadır.

İki sened karışmasın diye muhaddisler böyle derler.

Sakın müslümanların gıybetlerini yapmayın.

Sakın (müslümanların) gizli işlerini araştırmayın.

Kuşkusuz her kim (müslümanların) gizli işlerini araştırırsa, Allah da onun gizli işlerini araştırır. Allah da her kimin gizli işlerini araştırırsa, evinde onu rezil eder.

Tek olan Allah'a Hamd Olsun

Çeviri: Ebu Musa el-Medeni